รายวิชา ภาษาไทย

รหัสวิชา ท๒๒๑๐๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

เรื่อง เลิศลักษณ์ศัพท์ราชา (๕)

ครูผู้สอน ครูฟารีดะห์ เบญญากาจ

ครูรุ่งพิรุณ เขื่อนรอบ

เลิศลักษณ์ศัพท์ราชา (๕)

“แม่พาลูกที่ครบรอบวันเกิด ๘ ขวบ ใส่บาตรในเช้าวันหนึ่ง ลูกชายตื่นเต้นมากเพราะเป็นการใส่บาตรครั้งแรกในชีวิต จึงเตรียมตัวใส่บาตรอย่างตั้งใจ เมื่อเห็นพระสงฆ์เดินใกล้เข้ามาเกือบถึงที่ที่เขาเตรียมใส่บาตร ลูกชายก็พูดออกไปเสียงดังกับพระภิกษุว่า “หลวงพ่อครับ หลวงพ่อครับ อาตมาขอใส่บาตรหน่อยครับ” แม่ตกใจมากแล้วรีบพูดเบา ๆ กับลูกว่า “จุ๊ จุ๊” พูดอย่างนี้ไม่ได้นะลูก ต้องพูดว่า .....”

คำถามชวนคิด

นักเรียนคิดว่าคำพูดของเด็กคนนี้เหมาะสมหรือไม่

คำถามชวนคิด

นักเรียนคิดว่าแม่จะพูดกับลูกชาย
ว่าอย่างไร

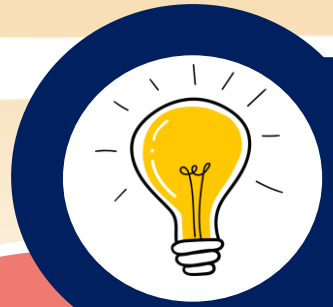

คำถามชวนคิด

การใช้คำสุภาพกับคำศัพท์ที่ใช้กับพระสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างไร

ศึกษาเรียนรู้

เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

กิจกรรมเรียนรู้

เลิศลักษณ์ศัพท์ราชา

“คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์”

รูปแบบกิจกรรม

๑. นักเรียนแต่ละคนศึกษาความรู้จากใบความรู้ เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

๒. นักเรียนร่วมกันอภิปรายความรู้

ใบความรู้ เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เพลินพาทีชี้ประเด็น
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

๑. คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

คำศัพท์สำหรับบุคคลทั่วไปหรือสุภาพชนเรียกว่า คำสุภาพ เป็นคำที่ใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดความสุภาพถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ไม่ใช้คำหยาบ คำผวน และคำคะนอง คำสุภาพจึงช่วยให้การสื่อสารราบรื่นและเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมคำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไปที่ควรศึกษา มีดังนี้

คำสุภาพ	คำสามัญ
รับประทาน	กิน
ทราบ	รู้
สวมหมวก	ใส่หมวก
คลอดบุตร	คลอดลูก
ต้องการ	อยาก
นำมา	เอามา
จำคุก	ติดคุก
ผึ่งแดด	ตากแดด
ถึงแก่กรรม	ตาย (เมื่อสิ้นอายุขัย)
เสียชีวิต	ตาย (ด้วยสาเหตุอื่น)
ศีรษะ	หัว
แพทย์	หมอ
วณิพก ขนมสอดไส้	ขอทาน (ที่ร้องเพลงแลกเงิน) ขนมใส่ไส้
กล้วยเปลือกบาง, กล้วยกระ	กล้วยไข่
ถั่วเพาะ	ถั่วงอก
ไม้ตีพริก	สาก
กระบือ	ควาย
สุนัข	หมา
สุกร	หมู
เท้า	ตีน
รากดิน	ไส้เดือน

กิจกรรม

ศึกษาใบความรู้

เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

๒. คำศัพท์เฉพาะสำหรับพระภิกษุสงฆ์

พระภิกษุสงฆ์ เป็นบุคคลซึ่งได้รับการนับถือจากบุคคลทั่วไป การใช้ถ้อยคำสำหรับพระภิกษุจึงมีการกำหนดใช้เฉพาะ เพื่อเป็นการแสดงถึงความเคารพนับถือและยกย่องพระสงฆ์ การพูดกับพระสงฆ์จะต้องมีสัมมาคารวะ สำรวม ไม่ใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ผู้พูดจำเป็นต้องเข้าใจสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ด้วยจึงจะสามารถพูดได้ถูกต้อง

๑) คำที่พระสงฆ์ใช้ มีดังนี้

คำสรรพนามบุรุษที่ ๑	คำสรรพนามบุรุษที่ ๒	คำขานรับ
อาตมา: ใช้กับฆราวาสทั่วไป	มหาบพิตร: ใช้กับพระมหากษัตริย์	ขอถวายพระพร: ใช้กับพระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์
อาตมาภาพ: ใช้กับพระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป และในงานพิธีการ	บพิตร: ใช้กับพระราชวงศ์	เจริญพร: ใช้กับฆราวาสทั่วไป
กล้ากระผม: ใช้กับพระภิกษุด้วยกัน ที่เป็นพระอุปัชฌาย์หรือที่ดำรงสมณศักดิ์สูงกว่า	โยม: ใช้กับบิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสสูงกว่า	ดรับ, ขอรับ: ใช้กับพระภิกษุด้วยกันโดยทั่ว ๆ ไป
ผม, กระผม: ใช้กับพระภิกษุด้วยกันโดยทั่ว ๆ ไป	คุณ, เธอ: ใช้กับฆราวาสทั่วไป	

๒) คำที่ใช้กับพระสงฆ์ แบ่งเป็นหมวด เช่น

หมวดคำนาม เช่น

กุฏิ	เรือน หรือตึกสำหรับพระสงฆ์ใช้อยู่อาศัย
กาสาวพัสตร์	ผ้าย้อมฝาด หรือผ้าเหลืองพระ
อาบัติ	โทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดข้อห้ามแห่งภิกษุ
ตาลปัตร	พัดใบตาล มีด้ามยาว สำหรับพระสงฆ์ใช้ในพิธีกรรม เช่น ในเวลาให้ศีล ปัจจุบันอนุโลมพัดที่ทำด้วยผ้าว่าตาลปัตรเช่นกัน

หมวดคำกริยา เช่น

จำพรรษา	อยู่ประจำที่วัดเป็นเวลา ๓ เดือน ในฤดูฝน
นมัสการ	การแสดงความอ่อนน้อมด้วยการไหว้
อาราธนา	การเชื้อเชิญ เช่น อาราธนาให้แสดงธรรมเทศนา
นิมนต์	การเชื้อเชิญ เช่น นิมนต์ไปฉันเพลที่บ้าน

กิจกรรม

ศึกษาใบความรู้

เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

กิจกรรมอภิปรายความรู้

เลิศลักษณ์ศัพท์ราชา

“คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์”

ประเคน

อุปสมบท

ถวาย

บรรพชา

ประเคน

ถวายของพระโดยวิธียกส่งให้ตามพิธีการที่กำหนดไว้

ถวาย

ให้ , มอบให้

อุปสมบท

บวชเป็นพระ

บรรพชา

บวชเป็นสามเณร

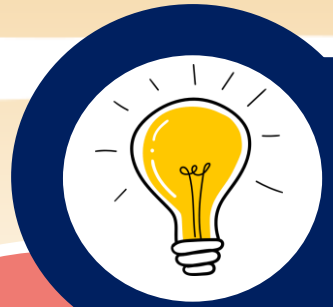

คำถามชวนคิด

คำสุภาพ หมายถึง

คำสุภาพ

คือ คำที่ได้ยินแล้วน่าฟัง ชวนฟังเป็นถ้อยคำที่เหมาะสม มีลักษณะไม่เป็นคำหยาบ สื่อสารเพื่อให้เกิดความสุภาพถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล

กิจกรรมเรียนรู้

สรรหา คำสุภาพ

รูปแบบกิจกรรม

๑. นักเรียนแบ่งกลุ่มกลุ่มละ ๔- ๕ คนตามความสมัครใจ

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มค้นหาคำสุภาพของคำที่กำหนดให้

๓. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอคำสุภาพ

สรรหา คำสุภาพ

ชุดที่ ๑ กิน รู้ ใส่หมวก คลอดลูก เอามา

ชุดที่ ๒ ติดคุก ตากแดด ตาย หิน หัว

สรรหา คำสุภาพ

ชุดที่ ๓ หมอ ขนมใส่ไส้ กล้วยไข่ ถั่วงอก สาก

ชุดที่ ๔ วัว ไส้เดือน กล้วยบวชชี กะปิ ขนมตาล

สรรหา คำสุภาพ

ชุดที่ ๕ ไข่ แตงโม ถั่วดำต้มหวาน ดอกมะลิ ปลิง

ชุดที่ ๖ ปลาช่อน ปลาสลิด พริกขี้หนู ผักบุ้ง หัวปลี

กิจกรรมเรียนรู้

สรรหา คำสุภาพ

คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

กิน	→	รับประทาน
รู้	→	ทราบ
ใส่หมวก	→	สวมหมวก
คลอดลูก	→	คลอดบุตร
เอามา	→	นำมา

คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

ติดคุก	⇨	จำคุก
ตากแดด	⇨	ผึ่งแดด
ตาย	⇨	ถึงแก่กรรม , เสียชีวิต
หิน	⇨	ศิลา
หัว	⇨	ศีรษะ

คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

หมอ	→	แพทย์
ขนมใส่ไส้	→	ขนมสอดไส้
กล้วยไข่	→	กล้วยเปลือกบาง
ถั่วงอก	→	ถั่วเพาะ
สาก	→	ไม้ตีพริก

คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

วัว	→	โค
ไส้เดือน	→	รากดิน
กล้วยบวชชี	→	นารีจำศีล
กะปิ	→	เยื่อเคย
ขนมตาล	→	ขนมทองฟู

คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

ไข่	→	ฟองไข่
แตงโม	→	ผลอุลิด
ถั่วดำต้มหวาน	→	จรกาลงสรง
ดอกมะลิ	→	ดอกมัลลิกา
ปลิง	→	ชัลลุกา

คำสุภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

ปลาช่อน	⇨	ปลาหาง
ปลาสลิด	⇨	ปลาใบไม้
พริกขี้หนู	⇨	พริกเม็ดเล็ก
ผักบุ้ง	⇨	ผักทอดยอด
หัวปลี	⇨	ปลีกล้วย

กิจกรรมเรียนรู้

คำศัพท์เฉพาะ
สำหรับพระภิกษุสงฆ์

คำศัพท์สำหรับพระภิกษุสงฆ์

กุฏิ	เรือน หรือตึกสำหรับพระสงฆ์ใช้อยู่อาศัย
กาสาวพัสตร์	ผ้าย้อมฝาด หรือผ้าเหลืองพระ
อาบัติ	โทษที่เกิดจากข้อห้ามแห่งภิกษุ
ตาลปัตร	พัดใบตาล มีด้ามยาว สำหรับพระสงฆ์ใช้ในพิธีกรรม

คำศัพท์สำหรับพระภิกษุสงฆ์

จำพรรษา	อยู่ประจำที่วัด
นมัสการ	การแสดงความอ่อนน้อมด้วยการไหว้
อาราธนา	การเชื้อเชิญ
นิมนต์	การเชื้อเชิญ

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๑

(แทนผู้พูด)

อาตมา

ใช้กับฆราวาสทั่วไป

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๒

(แทนสรรพนามของผู้ฟัง)

มหาบพิตร

ใช้กับพระมหากษัตริย์

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๑

(แทนผู้พูด)

อาตมาภาพ

ใช้กับพระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป

และในงานพิธีการ

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๒

(แทนสรรพนามของผู้ฟัง)

บพิตร

ใช้กับพระราชวงศ์

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๑

(แทนผู้พูด)

เกล้ากระผม

ใช้กับพระภิกษุด้วยกัน ที่เป็นพระอุปัชฌาย์

หรือที่ดำรงสมณศักดิ์สูงกว่า

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๒

(แทนสรรพนามของผู้ฟัง)

โยม

ใช้กับบิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสสูงกว่า

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

สรรพนามบุรุษที่ ๑

(แทนผู้พูด)

ผม , กระผม

ใช้กับพระภิกษุด้วยกันโดยทั่ว ๆ ไป

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

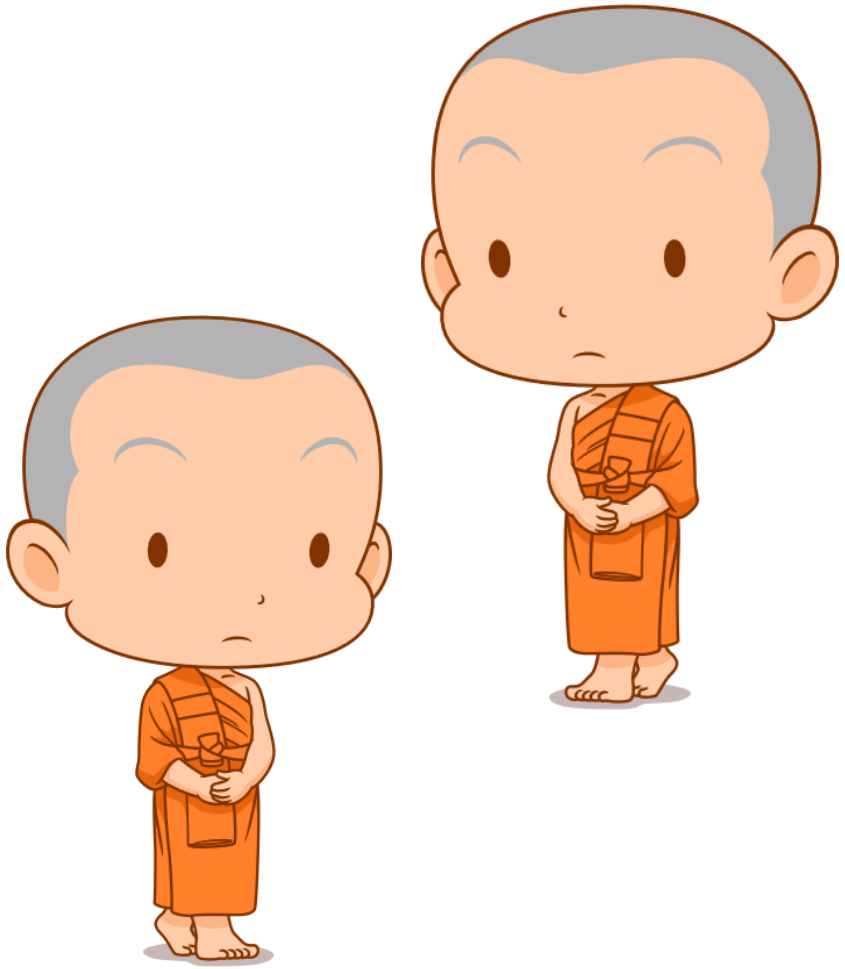

สรรพนามบุรุษที่ ๒

(แทนสรรพนามของผู้ฟัง)

คุณ , เธอ

ใช้กับฆราวาสทั่วไป

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

คำขานรับ

ขอถวายพระพร

ใช้กับพระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์

สรรพนามสำหรับพระภิกษุ

คำขานรับ

ครับ , ขอรับ

ใช้กับพระภิกษุด้วยกันโดยทั่ว ๆ ไป

กิจกรรมฝึกทักษะ

คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

รูปแบบกิจกรรม

๑. นักเรียนแต่ละกลุ่มจับสลาก

สถานการณ์ที่ ๑ : เมื่อตักบาตรในวันเกิด

สถานการณ์ที่ ๒ : เมื่อจัดงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่

สถานการณ์ที่ ๓ : เมื่อสนทนากับพระสงฆ์เนื่องในโอกาสทำบุญไถ่ชีวิตสัตว์

สถานการณ์ที่ ๔ : เมื่อแห่เทียนพรรษาไปที่วัดและถวายผ้าอาบน้ำฝน

รูปแบบกิจกรรม

๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำใบงานที่ ๑๖
เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

๓. นักเรียนนำเสนอใบงานที่ ๑๖ หน้าชั้นเรียน

กิจกรรม

ใบงานที่ ๑๖

เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

ใบงานที่ ๑๖ เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เพลินพาทีชี้ประเด็น
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

คำชี้แจง ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามที่ครูกำหนด และเขียนบทสนทนาตามสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้ โดยในบทสนทนาต้องประกอบไปด้วย คำสุภาพ หรือคำที่ใช้กับพระสงฆ์ อย่างน้อยกลุ่มละ ๕ คำ

สถานการณ์ : .....

บทสนทนา

คำศัพท์และความหมาย

คำศัพท์	ความหมาย

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....
ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....
ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....
ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....
ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

กิจกรรม

ใบงานที่ ๑๖

เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

กิจกรรมนำเสนอ

คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

ศึกษาเรียนรู้

เรื่อง คำสุภาพ และคำที่ใช้กับพระสงฆ์

สรุปความรู้

การใช้คำราชาศัพท์เป็นการใช้คำที่เหมาะสมแก่ฐานะของบุคคลตามแบบแผนประเพณีไทยเป็นถ้อยคำที่กำหนดไว้ใช้ในโอกาสต่าง ๆ สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ รวมไปถึงพระสงฆ์เช่นกัน

สรุปความรู้

ซึ่งนอกจากคำราชาศัพท์ที่ใช้สำหรับพระสงฆ์แล้ว ยังมีคำสุภาพและคำเฉพาะที่ใช้กับพระสงฆ์ โดยมีหลักเกณฑ์ชัดเจนแต่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบทของสังคม ถือเป็นการแสดงออกถึงความเคารพที่บุคคลพึงมีต่อบุคคลอื่นที่ควรเคารพ

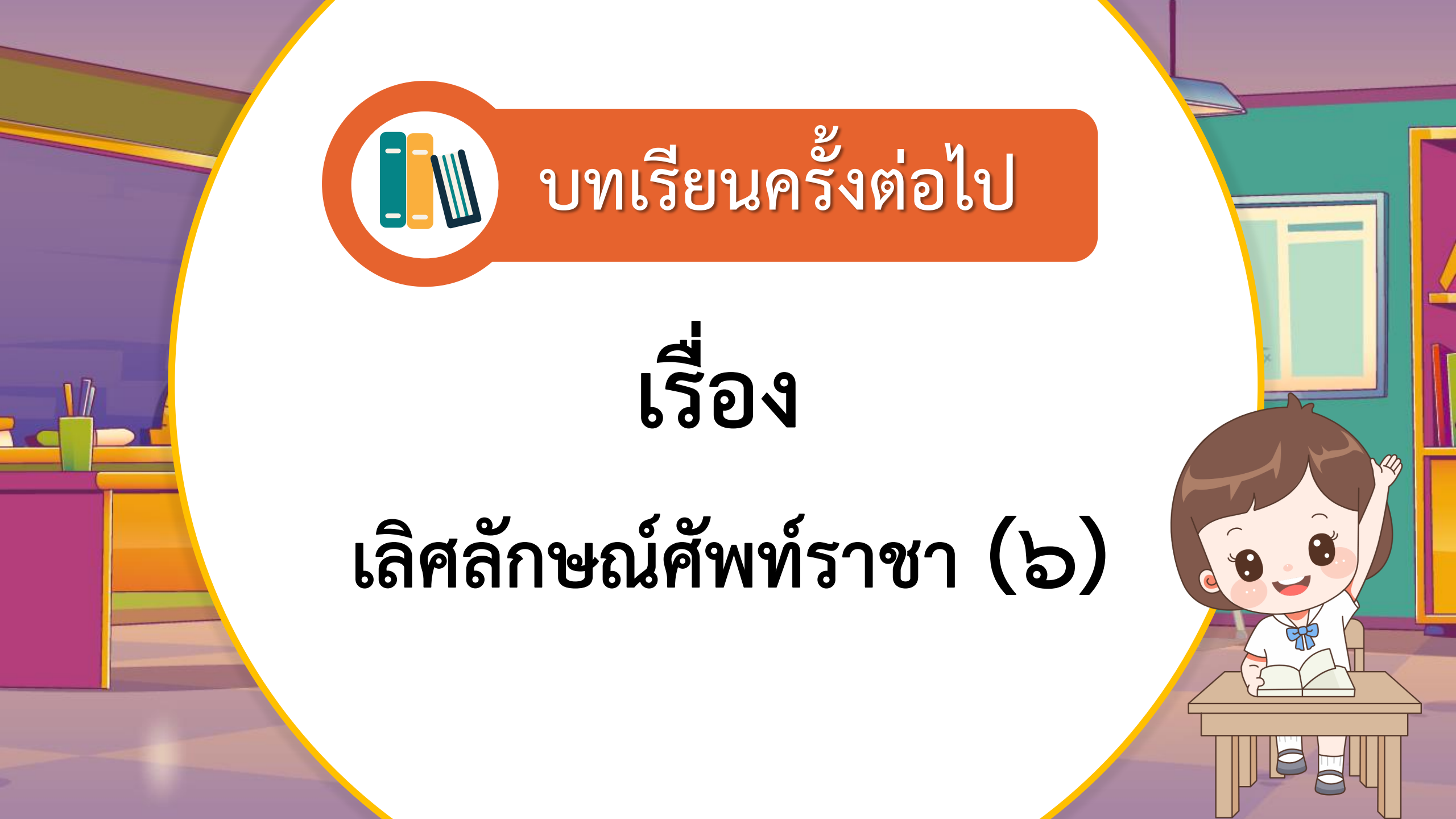

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง

เลิศลักษณ์ศัพท์ราชา (๖)

สิ่งที่ต้องเตรียม

๑. หนังสือเรียนหลักภาษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

๒. ใบงานที่ ๑๗ เรื่อง ค้นข่าวดู....รู้ราชาศัพท์

๓. กระดาษ ปากกาสี

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)